

Nagy Imre<sup>1</sup>–Riczy András<sup>2</sup>–Nagy Miklós<sup>3</sup>

## Az INTERREG IIIA – CARDS (CBC) támogatások földrajzi sajátosságai és hatásai a helyi és területi fejlődésre a Vajdaság AT határrégióiban, 2004–2006

**ABSZTRAKT:** Szerbia és ezen belül Vajdaság számára a 2000-es évek közepén megnyíltak a lehetőségek az uniós fejlesztési források lehívására. Ezek a lehetőségek egyelőre csak a határ menti programok keretében, szomszédos országokkal közös, határon átvívelő hatással rendelkező projektek megvalósítására adnak lehetőséget. Jelent munkában az Interreg Cards alapok Magyarországgal és Romániával közös forrásait elemezzük.

A munka hipotézise, hogy a bőven rendelkezésre álló erőforrások ellenére nem használják ki kellőképpen a fennálló lehetőségeket, különösképpen a területi fejlődés szempontjából nincsenek megfelelő projekthasználatok.

A dolgozatban megvizsgáltuk az eddigi határon átvívelő programok azon hatásait, amelyeknek a végeredményeként megállapítható, hogy Szerbia és azon belül Vajdaság még nincs kellőképpen felkészülve az uniós fejlesztési források fogadására.

A projektek elemzése során kapott eredménye alapján kijelenthető, hogy a határon átvívelő programok elsődlegesen a szoft, tehát humánerőforrás-, kapcsolatépítő és gazdasági jellegű projekteket támogatják, míg az infrastrukturális fejlesztések a háttérbe szorulnak. Az egyes megvalósított projektek elsősorban a lokális mikroközösségek előrehaladását segítik, ezen belül is a vidéki humán erőforrás-fejlesztésre helyeznek kiemelt hangsúlyt.

**KULCSSZAVAK:** határ menti együttműködés, INTERREG IIIA, határrégió, Vajdaság

### Bevezető

Az EU regionális politikáját megvalósító programok kiemelt területe a gazdasági-lag perifériális régiók fejlesztése, illetve az elmaradottság megszüntetése, csökkentése a határon átvívelő kapcsolatok erősítésével. A határrégiók és a határon átnyúló kapcsolatok vizsgálata az Európai Unió regionális politikájának kibontakozásával és a határrégiók felértékelődésével párhuzamosan ment végbe. A közép-kelet-európai folyamatoktól eltérően Magyarország–Szerbia esetében a határrégiók felértékelődése és a határ menti régiók közötti együttműködés kissé megkétségbe, a jugoszláviai polgárháborút követő időszakban kezdődött. Szerbia számára ez azt jelentette, hogy a kohéziós kapcsolaterősítés megvalósításával a későbbiek során

- 1 Nagy Imre, egyetemi tanár, Újvidéki Egyetem
- 2 Riczy András, doktorjelölt, Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola
- 3 Nagy Miklós, projektmenedzser, Expert Solution, Temerin

létrejött az előcsatlakozási alapokhoz való könnyebb hozzáférés, az alapok elérhetőségének biztosítása (*Nagy 2015; Ricz 2010*).

Vajdaság határrégióin belüli együttműködés az itt élők együttműködése tekintetében kezdetben nem volt a tipikus határon átnyúló kapcsolatok példái közé sorolható, bár a nemzetközi szakirodalom által jegyzett politikai értelemben történő határrégió-ellenőrzés a magyar–szerb, illetve román–szerb határrégiókra is jellemző volt a II. világháborút követő időszakban. A határrégiókban a gazdasági növekedés lehetőségei és a gazdasági kapcsolatok erősödése a kilencvenes évek közepétől követhető nyomon.

Az elmúlt 10 év során Szerbia a PHARE-, a CARDS- majd az IPA-támogatásokat használta fel, különböző hatékonysággal. Általánosságban véve számos intézmény, önkormányzat és civil szervezet hangolódott rá ezekre a támogatásokra, amit a beadott pályázatok számának állandó növekedése bizonyít.

Kutatásunkban megkíséreltük értékelni a PHARE-, CARDS- és IPA- támogatások hatékonyságát: pontosabban a kohéziós kapcsolatok kialakulását az EU–nem EU határ viszonylatában, valamint a projektek fenntarthatóságát, folytonosságát és a vidékfejlesztésre gyakorolt hatásokat. Elemzésünk során azon támogatott projekteket vizsgáltuk, amelyeknél a szerbiai fél vezető partnerként, vagy közös projektek esetén társpartnerként részesült támogatásban, és ahol a megvalósulás helye Szerbia területén volt. Mivel azonban a projektekre vonatkozó utánkövetési jelentésadási kötelezettség csak a magyarországi projektek esetében áll fenn, jelen kutatás esetében az interjú módszerét alkalmaztuk.

### **A Vajdaság határszakaszain lezajlott programok, programkiírások szerkezete**

Az EU regionális politikájában jelentős szerepet betöltő szomszédsági politika, lehetővé tette, hogy Szerbia előbb 2003-tól PHARE-programban vegyen részt mint projektpartner, majd pedig Magyarország csatlakozása után 2005-től az EU külső határán megvalósuló szomszédsági programokban vegyen részt azáltal, hogy a határ két oldalán működő szervezetek, közös fejlesztési projekteket valósítanak meg.

## A magyar–szerb határszakaszon lezajlott PHARE és INTERREG-CARDS-támogatások

Az első EU-s támogatás a PHARE 2003-as Magyar–Szerb Kísérleti Kisprojekt Alap volt, melynek (PSPF – Pilot Small Projects Fund) átfogó célja a kisméretű, „emberek közötti”, határon átnyúló természetű, helyi közösségi fejlesztések támogatása, a határrégiók szereplőinek bevonásával (Ricz, 2010).

A programban csak magyarországi (Csongrád vagy Bács-Kiskun megyében székhellyel rendelkező) nonprofit vagy profitorientált szervezetek pályázhattak, viszont kötelesek voltak egy vajdasági partnerszervezettel rendelkezni. A projekt pénzügyi forrásával egyedül a magyarországi pályázó rendelkezhetett, viszont a projekt tevékenysége a Vajdaságban is megvalósulhatott.

A program támogatási területei a területfejlesztés, a gazdaságfejlesztés, a turizmus, a humán erőforrás-fejlesztés (képzés, kulturális csereprogramok) és a környezetvédelem voltak. A támogatott projektek témái jól tükrözték a határon átnyúló együttműködés széles skáláját, hiszen megtalálhatóak közöttük az oktatási és kutatási programok az agrárgazdaságban és az élelmiszeriparban dolgozók részére, kulturális csereprogramok, a kétnyelvű (szerb–magyar) civil információs háló létrehozásának pályázatai, a határon átnyúló infrastruktúra építéséhez szükséges kiviteli tervek pályáztatása, tapasztalatcsere a határrégió gazdasági együttműködésének megerősítésére, ivóvízminőség-javító programok készítése, valamint iskolai tehetőség gondozás és cserekirándulások. Ha a nyertes projekteket a pályázó szervezetek szempontjából vizsgáljuk, akkor a vajdasági partnerek esetében megállapítható a községi önkormányzatok túlsúlya, melyeket a civil szervezetek, majd a kamarák, s végül az állami középiskolák, illetve a tartományi kormány követtek.

A program által elért főbb eredmények közül kiemelhető, hogy megvalósult az új típusú pályázati rendszer megismerése, s a régi kapcsolati tőke alapozta meg az INTERREG- és főleg az IPA-programokban való részvételt, illetve megkezdődhetett a nagyobb költségvetésű projektek előkészítése.

A 2003-ban a PHARE-t az INTERREG IIIA Magyarország–Szerbia és Montenegró Szomszédsági Program (2004–2006) váltotta, amelynek magyarországi célterülete a dél-alföldi régió,<sup>4</sup> míg Szerbia területéről a Vajdaság és Belgrád város lett. E program keretében három pályázati kiírásra került sor, melyből kettő a programozás szerint, a harmadik pedig 2008-ban csak szerbiai önkormányzati pályázók részére<sup>5</sup> (1. táblázat).

4 Bács-Kiskun, Csongrád és Békés megyék

5 A szerbiai partnereknek csak névlegesen kellett bevonniuk magyarországi partnert, mivel az előző két kiírásból fennmaradt 500.000 EUR szerbiai részről, amelyet ilyen formában osztottak szét.

Az első két kiírásban tematikus szempontból a nyertes projekteket a sokszínűség jellemezte, amit már eleve a pályázati kiírás prioritásterületei predesztináltak. A nyertes projektek szervezeti szempontból történő vizsgálatát tekintve a PHARE-programhoz képest sokkal tarkább a kép: az élen az egyesületek és az oktatási intézmények állnak, őket követik a községi önkormányzatok, a tartományi kormányzat és a közvállalatok, s végül a vállalkozás-fejlesztési központok pályázatai.

A 2005-ben elnyert támogatásokból (19 támogatott projekt Szerbiából) a szerbiai nyertes projektek között fejlesztési ügynökségek (2 projekt), vízügyi intézmény (1 projekt), települési önkormányzatok és a tartományi kormányzat (6 projekt), közvállalatok (2 projekt), non profit szervezetek (4 projekt), valamint oktatási intézmények (4 projekt) szerepeltek. A 2006-os második kiírásban a szerbiai nyertes pályázatok összetétele módosult, elsősorban a közvállalatok hátrányára, és az önkormányzatok előnyére: fejlesztési ügynökség (2 projekt), vízügy (2 projekt), önkormányzatok (a települési önkormányzatok/tartományi kormányzat 8 projekt), nonprofit szervezet (4 projekt), oktatási intézmény (5 projekt).

1. táblázat: Magyarország–Szerbia INTERREG–CARDS-támogatások szerkezete

Év	Támogatott projektek száma, melyek megvalósítási helye Szerbia területén volt	Összes támogatás (EUR)
2005	19	2.000.000
2006	21	4.300.000
2008		500.000

Forrás: Vukov

A nyertes projektek szerkezetében a szoft projektek vannak túlsúlyban. A „hard” projektek aránya 40%, ebből az infrastruktúraépítésre 18%, -tervezésre 13%, egyéb építésre pedig 9% jut. A szoft projektek aránya 60%, amelyek képzéseket, felméréseket, tanulmányok készítését, turisztikai projekteket, gazdasági együttműködést, környezetvédelmet, sporttevékenységeket takarnak. A nyertes projektek közül az infrastruktúrafejlesztés jelentette a források több mint 70%-át, ami azt tükrözi, hogy milyen mértékben volt szükség a határ menti infrastruktúra javítására.

A megvalósítás során egyértelművé vált, hogy a program prioritásai létező, valós problémák megoldására kerültek kiírásra, mivel az egyes intézkedések pályázatain átlagosan ötszörös túljelentkezés volt tapasztalható: a legnagyobb – tizenegyszeres túlpályázás az Üzleti infrastruktúra és közös üzleti szolgáltatások fejlesztése során valósult meg.

1. ábra: A CARDS-támogatások területi eloszlása a Vajdaságban



Forrás: Nagy, 2010.

### A román–szerb határszakaszon megvalósított PHARE- és CARDS-támogatások

Az eddig lezajlott Szerbia–Románia Szomszédsági Program keretében, amely a Magyarország–Szerbia/Montenegró–Románia Szomszédsági Program részeként működött a 2004–2006-os programozási periódusban összesen 3 pályázati kiírás jelent meg. A pályázati kiírásra összesen 228 projektet nyújtottak be, ebből 58 kapott támogatást a PHARE CBC és a román kormány által, míg 20 pályázatot a CARDS alap finanszírozott a szerbiai pályázók számára. Ezek a projektek a kulturális együttműködés, a kis- és középvállalkozások közötti együttműködés, az idegenforgalom, valamint környezetvédelem témaköreit fedték le.

2. táblázat: Románia–Szerbia PHARE/CARDS-támogatások szerkezete

Pályázat kiírás ideje	Támogatott pályázatok Szerbiában	Támogatás összege (EUR)
2006 áprilisa	15	2.144.525,29
2006 szeptembere	17	1.075.122,61
2007 októbere	21	1.400.000

Forrás: Ricz, 2010.

### A projektek hatása a területi fejlődésre, területi kohézióra

A nyertes projektek térbeli szerkezetét vizsgálva kitűnik, hogy a fejlesztési források főleg azon központokban allokálódtak, ahol a pályázási ismeretek nagyobb mértékben gyökereznek, és ahol a pályázó intézmények, közösségek száma is jóval nagyobb. Jól látható ez a CARDS-támogatások nyertes pályázatainak térbeli megoszlásában is (1. ábra), ahol egyrészt kitűnik a Magyarországhoz, illetve Romániához közel eső városi települések dominanciája a pályázati források szerkezetében, másrészt viszont jól érzékelhető, hogy éppen a Vajdaság fejletlen határ menti községei maradnak ki a nyertes pályázatok soraiból, valamennyi szomszédsági program esetében. Tény az továbbá, hogy Hódság és Bács, vagy Šid (Vajdaság fejletlen községei 2000 tájékán) visszafogottabban pályáznak Horvátországgal a közelmúlt történései miatt, de Magyarországgal is – annak ellenére, hogy lett volna rá lehetőségük – a nyelvi korlátok miatt. A határ menti projektmegvalósításoknak a térbeliségét illetően a magyar–magyar kapcsolatrendszernek volt és van kiemelt szerepe már a kezdettől fogva: sok esetben az 1970–1980-as évek során kialakult hivatali kapcsolatoknak (egyetemek, kutatóintézetek), de legfőképpen a Szerbiából az 1990-es évek során kivándoroltak kapcsolatrendszerének. Ez utóbbi tény nem mindig egyértelműen bizonyítható. Felmerül tehát a kérdés: miért nem tudtak jobban érvényesülni a Vajdaság határ menti és más fejletlen községei,<sup>6</sup> és hogyan lehetne elérni azt, hogy e területek is részesüljenek az EU-s forrásokból. A támogatások vidékfejlesztésre történő hatását a 4. táblázatban felsorolt támogatott projektek mélyfúrászerű értékelés alapján végeztük.

Általánosságban véve e projektek elsősorban a vidéki társadalom számára nyújtanak fejlődési lehetőséget, ami a vajdasági demográfiai jellemzőkből kiindulva természetes is. Az elemzésekből kiderül, hogy nagy szükség van a humán erőforrás-fejlesztésre. A hard infrastruktúrális projekteken kívül szinte az összes projekt típusban megjelennek a (direkt és indirekt) képzések, amelyekre széles körű igény is mutatkozott a végrehajtás során. A vajdasági és ezen belül elsősorban a vidéki szak-

6 Bács, Szenttamás, Hódság, Torontálszécsány, Fehértemplom

tudás hiánya nagyban hátráltatja mind a gazdasági, mind pedig a területi fejlődést. Az eddig lezajlott programok és az előttünk álló pályázatok programozása során felismerték, hogy a jövőben olyan humán erőforrás-keret képzésére van lehetőség, amely a kiegyensúlyozottabb területi fejlődés hordozója (megvalósítója) lesz. Ez bizonyítható a 4. táblázat 9. projektjének eredményével: a támogatott oktatóközpont tantermének kialakításával ECDL EU-s képzés, felnőttképzés, vállalkozásfejlesztés, a falusi turizmusban tevékenykedők képzése indult meg, egyszóval kézzelfogható a vidékfejlesztésre gyakorolt hatás is.

Az egyes helyi kompetenciák, lehetőségek kihasználására a fejlesztési források igazán jó lehetőséget nyújtanak, de ezekből jó esetben is csak az adott helyi közösség tud profitálni. Az elmúlt 6 év során bebizonyosodott, hogy vannak életképes, a lehetőségekkel élni tudó közösségek, illetve szervezetek, amelyek fejlődéséhez nagyban hozzájárulnak a külső ez esetben EU-s források. A pályázati kiírásokra történő túljelentkezés is azt bizonyítja, hogy vannak alulról jövő kezdeményezések, amelyek jól kidolgozott projektekkel és megfelelő infrastruktúrával rendelkeznek ahhoz, hogy fel tudják használni a támogatási forrásokat. Ez az út a térségben élő és működő más közösségek számára is példaértékű lehet, hiszen ha látják a fejlődési irányokat, a megvalósult programokat akkor ők is létrehozzák a fejlesztési csapataikat, amelyek a későbbiek során további sikeres fejlesztéseket hajtanak végre.

A projektekkel kapcsolatos legsarkalatosabb probléma az implementáció utáni projektfenntarthatóság, az elért eredmények multiplikátorhatásának hiánya. Míg az infrastrukturális projektek fenntarthatósága könnyen követhető és mérhető, addig a szoft projektek kohéziót és fejlődést generáló, „tovagyűrűző” hatása átláthatatlan, esetenként azok nem képviselnek hosszú távú eredményeket (Ricz, 2011). A tanulmány nem kíván az egyes projektek eredményeire részletesen kitérni, azok fenntarthatóságát és hálózatgeneráló hatását a mellékelt indikátorok<sup>7</sup> alapján kísérli meg körüljárni.

- 7
- Mit fogalmaztak meg a pályázók a pályázat fenntarthatóságával kapcsolatban?
  - Mi valósult meg a lefektetett alapgondolatokhoz képest?
  - Milyen előrehaladást generált az elnyert támogatás a projekt befejezése után, hogyan változott a célterületi (horizontális és vertikális), célcsoportti kiterjesztés?
  - Az utánkövetési beszámolókból, hogyan dokumentálják az eredményességet?
  - Milyen hálózati kapcsolódást együttműködést eredményezett a projekt a megvalósítás során ki kapcsolódott be?
  - Melyek a támogatások kohézióépítő és a vidékfejlesztést generáló hatásai?

3. táblázat: A vizsgálatba bevont nyertes szerbiai pályázatok

Sorsz.	Projektcím	Projektszám	EUR
1.	Promoting Coherent Cross-Border Development of the Tisza River Economy.	HUSER0602/067/M/2.2/SCG	89.707
2.	Innovation Centre for Development of Entrepreneurship and Crossborder Co-operation	HUSER0602/123/2.1/SCG	98.901
3.	Increasing the environmental potetial of the oxbows of teh Tisza river close to the border	HUSER0602/050/J/1.2/HU	78.000
4.	Regional Water Resources Investigations in the Scope of Sustainable Development	HUROSCG0501/288/M//2.4/SCG	118.709
5.	Integrated quality tourism development based on wine roads in the south great plain region and in South and North regions of Backa	HUSER0602/152/2.3/HU	54.206
6.	Strengthening Nature Protection in Conservation Areas – Transboundary Protected Landscape Kőrös-ér	HUROSCG0501/024/M/1.2/SCG	206.950
7.	Banat 22 – Promotion of Top 22 tourist locations and events in (historical) Banat	05 SER03/05/00	146.895
8.	Fisibility Study and Supporting Project Documentation Elaboration for a Subotica Industrial Park	HUSER0602/031/M/2.1/SCG	72.423
9.	Enhancing the cooperation between the Hungarian and Serbian institutions and enterpreneurship the area of Backa	04 HUSER /02/01/008	53.230
10.	Strengthening Foreign Direct Investments in West-Backa Region	HUROSCG0501/076/M/2.3/SCG	47.160
11.	Two European ZOOS enhancing education and environmental protection		175.176

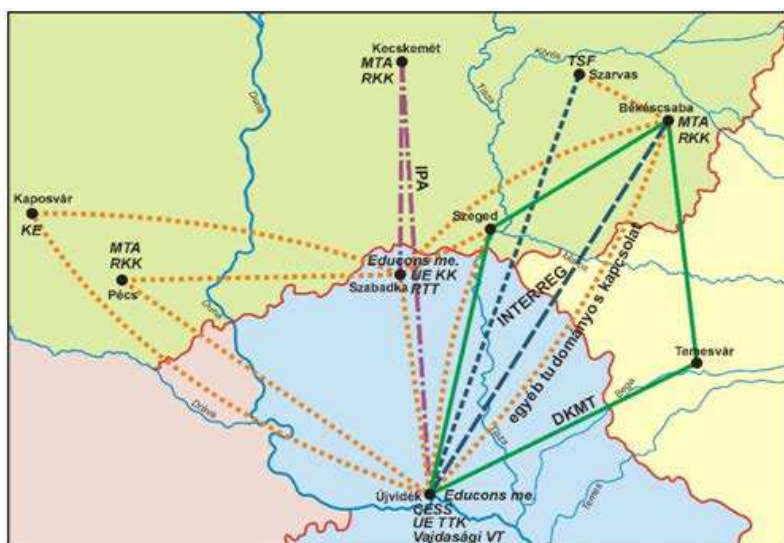
*Forrás: saját szerkesztés.*

A vizsgált, támogatott projektek kb. 50%-a esetében volt bizonyítható azok fenntarthatósága. Három projekt (1., 2. és 11.) elvárások szerinti folytatása követhető nyomon a 3. táblázatban: az önkormányzatok felismerték azok helyi- és vidékfejlesztésre gyakorolt hatását, ezért e projektintézményeket az önkormányzat keretében intézményesítették. Az így létrejött ügynökségek jelentős mértékben járultak hozzá a község új EU-s forrásainak megpályázásához: a 2 község összesen 8 IPA és 10 más (EU által támogatott, de Szerbiában kiírt) projektet generált. Ezenfelül hozzájárultak az önkormányzati tisztségviselők EU-s projektismereti képzéséhez. A természetvédelmi tevékenységet implementáló projektek (tükörprojektek) csak a saját területeiken végeztek fejlesztéseket, mivel a két ország természetvédelmi jogharmonizációja nem történt meg, s nem volt lehetőség a célterületen közös fejlesztéseket elindítani (3. és 6. projektek).



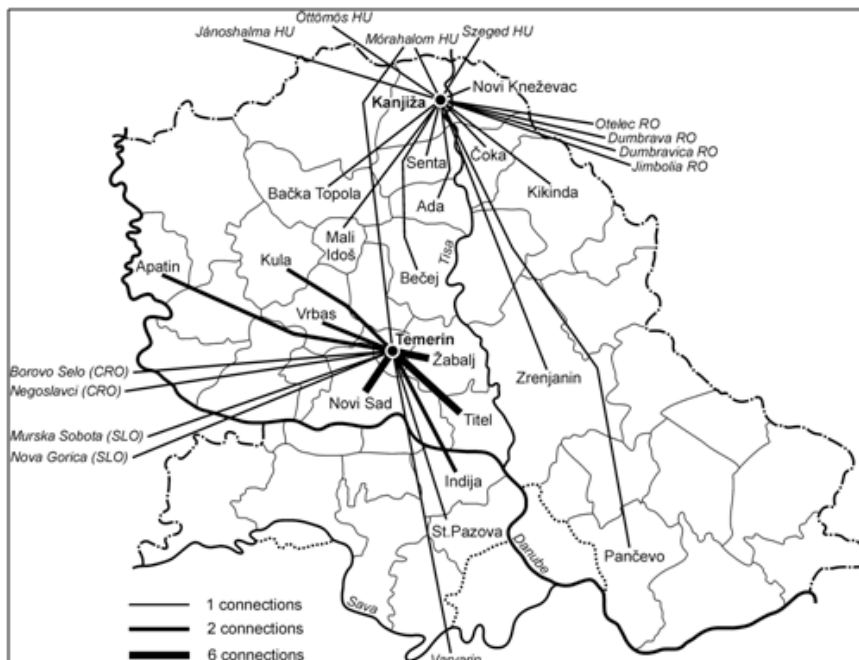
A határ menti régió fejlesztését előmozdító együttműködési hálózatok kialakítása azon fejlesztést generáló intézmények aktív tevékenységének eredményei, amelyek maguk is CARDS-támogatás útján jöttek létre. Jelen projektek alapján többpólusú (aktív) és egypólusú (passzív) hálózatosodásról beszélhetünk. Az első esetben a projektbefejezést követő időszakban új partnerek kapcsolódnak a projekttema további kibontakoztatása és tökéletesítése érdekében a vezető partnerhez, s ennek során folyamatosan bővül az érdekelt intézmények, önkormányzatok, civil szerveződések köre (1. és 5. projektek), mélyül a kapcsolatrendszer, amely a mikro- vagy makrotérség fejlődését hordozza magában. Ez a tény bizonyíthatja a projekt fenntarthatóságának sikerét. A hálózat elemei egymás között is, sőt, függetlenül a projektpartner intézményeitől, egymással is kapcsolatba kerülnek új kapcsolatokat és fejlesztéseket generálva (3. ábra). Ezen hálózatok egyik változata az egyoldalú hálózat, amikor csak az egyik ország területén valósul meg a külföldi partnerek együttműködése (jelentősebb kohézióformáló erő nincs vagy csak eseti) nélkül, de markáns hálózatépítő erővel országon belül (5. projekt). A hálózattípus egyszerűbb változata az egyközpontú hálózat, amikor a támogatást elnyert intézmény (pályázó), maga köré gyűjtve az új partnereket, érdeklődőket, képezi a támogatott tevékenység magvát, s innen indulnak az új fejlesztési ötletek és megvalósításuk (2., 3., 5., 8. és 10. projekt) (3. ábra).

2. ábra: Egy INTERREG IIIA - CARDS-támogatás által kialakult többpólusú kutatási kapcsolatrendszer terjedése a projekt megvalósítását követő 4. évben



Forrás: Nagy, 2010.

3. ábra: CARDS-támogatás által kialakult egypólusú kapcsolatrendszerek a projekt megvalósítását követő 4. évben



*Forrás: Nagy, 2010.*

A határrégió infrastrukturális összeköttetését szorgalmazó fejlesztések magyarországi indíttatása során (ezek tehát nem CARDS- hanem közös INTERREG-CARDS-projektek voltak), elkezdődött a szimmetrikus határátjárókhöz vezető útvonalak tervezése, regionális fejlesztésekbe történő beiktatása és az erre vonatkozó megvalósíthatósági tanulmányok készítése.

## Összegzés

Az INTERREG–CARDS Szomszédsági Program volt az első olyan forrás a szerbiai pályázók számára, amelyben ha partnerségben is, de EU-s forrásokra pályázhattak, s ily módon a szerbiai fél is megtanulhatta az EU-s pályázás szabályait, megismerhette a pályázat adta lehetőségeket, de a program fontos szerepet játszott a tapasztalatátadásban és a kohéziónövelésben is.

Az eddig lezajlott határon átívelő programok struktúráját, azok céljait valamint a megvalósult projektek eredményeit vizsgálva, megállapítható, hogy Vajdaság szá-

mára még jelentős erőforrások allokálására van szükség, hogy bármilyen kézzel fogható eredménye legyen az összlakosság szempontjából a határ menti programoknak.

A pályáztatási folyamatot jelentősen akadályozta a centralizált államberendezés, ez elsősorban a szerbiai projektpartnerek munkáját nehezítette, illetve akadályozta a közös döntési folyamatokat, valamint a megvalósítást is. A partnerség kiépítésében jelentős előnynek számított a magyar kisebbség jelenléte, illetve a Magyarországra áttelepült vajdaságiak szerepe, hiszen a háborús múlttal rendelkező ország irányába az esetek többségében a magyar partnereket meg kellett győzni. Ezekben a kapcsolattrendszerekben elsőként a Magyarországra vándorolt – de kapcsolataikat megtartó – szerbiai származású magyar és román, esetleg kettős állampolgárok segítettek. Megoszlanak a vélemények azzal kapcsolatban, hogy a tartósan kivándorolt korábbi szerbiai állampolgárok (főleg magyarok) mennyiben vesznek részt e kapcsolatok építésében.

### Irodalom

- Službeni glasnik Evropske unije br. L 74, str. 1–7. Evropska komisija, Evropska unija, Brisel, Kraljevina Belgija. 2014.
- Hungary/Romania and Hungary/Serbia&Montenegro, 2004–2006 Final programme evaluation, VÁTI Hungarian Public Nonprofit Company for Regional Development and Town Planning, Hungarian Academy of Sciences Centre for Regional Studies, West Hungarian Research Institute. 2009.
- HUSZKA BEÁTA 2005: *A szerb–magyar gazdasági kapcsolatok fejlődésének lehetőségei Magyarország EU-csatlakozása után*. Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány. 1–22. o.
- NAGY IMRE–BELANKA CSABA 2007: A környezetvédelmi együttműködés Magyarország határrégióiban, különös tekintettel az INTERREG IIIA Szomszédsági Program eredményeire. In: GULYÁS L.–GÁL J. (szerk.): *Európai Kihívások IV. Nemzetközi Tudományos Konferencia. Szeged, 2007. október 12.* Szeged, SZTE Mérnöki Kar. 21–26. o.
- NAGY IMRE 2007: Együttműködésen alapuló területi tervezés és területfejlesztés Magyarországon és a Vajdaság határrégiójában. In: TIMÁR J. (szerk.): *Határkonstrukciók magyar–szerb vizsgálatok tükrében*. Békéscsaba, MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet Békéscsabai Osztály. 22–32. o.
- NAGY IMRE 2008: *Results of the 1<sup>st</sup> and 2<sup>nd</sup> public call for proposals within the neighbourhood programme between Hungary and Serbia and Montenegro (Interreg IIIA)*. Novi Sad, Vojvodina CESS. 19–21. o.
- NAGY IMRE 2015: *Szeged and Subotica: cross-border connections of the twin cities*. (kézirat)

- RICZ ANDRÁS 2009: Egy határon átívelő régió (EGTC) kialakításának lehetőségei a szerb-magyar határtérségben. – *Central European Journal of Regional Development and Tourism*. 1. sz.
- RICZ ANDRÁS–GABRITY MOLNÁR IRÉN. 2010: A Vajdaság régiókapcsolatai a Dél-Alfölddel. In: SOÓS E.–FEJES ZS. (szerk.): *Régió a hármashatár mentén*. Szeged, Szegedi Tudományegyetem. 76–93. o.
- RICZ ANDRÁS–NAGY IMRE 2014: A határon átívelő programok területi dimenziói a Vajdaságban. In: TAKÁCS Z., RICZ A. (szerk.): *Regionális kaleidoszkóp*. Szabadka, Regionális Tudományi Társaság. 115–122 o.
- VUKOV DANIJELA et al. 2011: *Apsorbциони kapaciteti AP Vojvodine za korišćenje fondova EU*. Novi Sad „Vojvodina CESS”. 62. o.